

MARIUSZ SZRAM

(Lublin)

NOWY PODRĘCZNIK JĘZYKA GRECKIEGO DLA TEOLOGÓW*

Przez pierwsze dwa wieki chrześcijaństwa pisma związane z nową religią powstawały niemal wyłącznie w języku greckim. Był to język zarówno pism nowotestamentalnych, jak i wybitnych dzieł tworzonych przez wschodnich Ojców Kościoła od I do VII wieku, czyli w tak zwanym okresie patrystyki. Trzeba również pamiętać, że rodząca się teologia chrześcijańska czerpała obficie z osiągnięć antycznej filozofii greckiej. Te okoliczności sprawiają, że dla prawdziwego teologa chrześcijańskiego greka jako język najważniejszych źródeł powinna być mową macierzystą i szczególnie umiłowaną. Obserwujemy jednak współcześnie ogromny kryzys znajomości języków klasycznych. Wszelką próbę przywrócenia im znaczenia, każde narzędzie pomagające w ich poznaniu należy więc przyjmować z wielką radością i wdzięcznością wobec osób, którego tego niełatwego, ale niezbędnego zadania się podejmują.

Na takie uznanie zasługuje wybitny polski tłumacz greckiej literatury patrystycznej, dr Stanisław Kalinkowski, którego największą zasługą dla kultury polskiej jest dokonanie przekładu całego niemal *corpus Origenianum*, czyli licznych dzieł najwybitniejszego greckiego teologa w starożytnym Kościele – Orygenesza z Aleksandrii (185–253/254). Do swoich ogromnych, wielokrotnie nagradzanych osiągnięć translatorskich Kalinkowski dołożył nową cegiełkę w postaci nowoczesnego podręcznika języka greckiego dla studentów teologii i alumnów seminariów duchownych, stanowiącego efekt wieloletniej pracy ze studentami najpierw Akademii Teologii Katolickiej, a następnie Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie. Wspomniane doświadczenie Autora jako dydaktyka i tłumacza zadecydowało o licznych zaletach podręcznika.

Omawiana książka wypełnia dotkliwą lukę, ponieważ większość dotychczasowych polskich podręczników do języka greckiego albo dotyczy przede wszystkim greki klasycznej, jak niezastąpiona skądinąd *Wstępna nauka języka greckiego* Mariana Goliasa¹ czy nowsze podręczniki: *Hellenike glotta* Agnieszki i Kazimie-

* Stanisław Kalinkowski, Ἑλληνιστὶ εἰδέναι. *Język grecki. Podręcznik dla studentów teologii*, ćwiczenia oprac. Krzysztof Siwek, „Verbinum”. Wydawnictwo Księży Werbistów, Warszawa 2012, 329 s.

¹ Pierwsze wydanie – Lwów 1926; podręcznik był wielokrotnie wznawiany przed i po wojnie.

rza Korusów² lub Μορμολύκη Małgorzaty Borowskiej³, albo obejmuje wyłącznie grekę biblijną, jak stosowane dotąd w seminariach duchownych podręczniki Tadeusza Penara – *Graecitas Neotestamentaria* i Krzysztofa Bardskiego – Ἡ κοινή διάλεκτος⁴. Wydana ostatnio bardzo wartościowa książka ks. Andrzeja Piwowara – *Greka Nowego Testamentu. Gramatyka*⁵, stanowiąca w dużym stopniu adaptację znanej książki Jamesa Swetnama⁶, jest natomiast obszernym podręcznikiem greki biblijnej przeznaczonym dla doktorantów biblistyki. Nowa publikacja Kalinkowskiego prezentuje się na tym tle jako podręcznik pozwalający studentom teologii nawet podczas krótkiego okresu czasu opanować zarówno umiejętność lektury Nowego Testamentu, jak i zetknąć się z oryginalnymi tekstami klasycznymi. Nawiązuje w takim podejściu do dawnego podręcznika Janiny Niemirskiej-Pliszczyńskiej – Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος⁷, który miał jednak skromniejsze ambicje i podobnie jak wspomniane wyżej podręczniki do greki nowotestamentalnej Penara i Bardskiego stanowił jedynie fundamentalne wprowadzenie. Należy odnotować, że zarówno z Nowego Testamentu, jak i z Ojców Kościoła czerpie niedawno wydany podręcznik Moniki Mikuły – Ἐλληνιστὶ γινώσκεις⁸.

Recenzowany podręcznik obejmuje 29 jednostek lekcyjnych i przeznaczony został dla jednorocznego kursu języka greckiego. Lekcje obejmują przedstawienie materiału gramatycznego, teksty do samodzielnej lektury oraz ćwiczenia. Zjawiska gramatyczne zostały omówione w sposób jasny i przejrzysty. Formy koniugacyjne i deklinacyjne od pierwszych lekcji wprowadzane są łącznie, co umożliwi tłumaczenie prostych zdań. Bardzo cennym uzupełnieniem wykładu gramatycznego są informacje z zakresu gramatyki historycznej i specyfiki języka κοινή, pozwalające zrozumieć rozwój języka greckiego i proces kształtowania się wielu form.

Teksty w poszczególnych lekcjach zostały dostosowane do omawianych zjawisk gramatycznych oraz do możliwości studentów na danym etapie procesu dydaktycznego. Szczególną zaletą jest umiejętne łączenie w każdej lekcji adekwatnych, a zarazem atrakcyjnych tekstów pochodzących z dwóch tradycji kulturowych: passusów z Nowego Testamentu i fragmentów z literatury klasycznej. Umożliwia to studentom z jednej strony poznanie podstawowych tekstów antycznych należących do kul-

² A. i K. Korusowie, *Hellenike glotta. Podręcznik do nauki języka greckiego*, wyd. II, PWN, Warszawa – Kraków 1997 (wyd. I: 1994).

³ M. Borowska, Μορμολύκη. *Książka do nauki języka starogreckiego*, wyd. III, Wiedza Powszechna, Warszawa 2007 (wyd. I: 1996).

⁴ Ἡ κοινή διάλεκτος. *Podręcznik do nauki języka greckiego*, Vocatio, Warszawa 1999.

⁵ A. Piwowar, *Greka Nowego Testamentu. Gramatyka*, Instytut Teologii Biblijnej Verbum, Kielce 2010.

⁶ J. Swetnam, *An Introduction to the Study of New Testament Greek*, t. I–II, wyd. I, Editrice Pontificio Istituto Biblico, Roma 1992 (książka była wznawiana, także w wersjach włoskiej i hiszpańskiej).

⁷ J. Niemirska-Pliszczyńska, Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος. *Wstępny podręcznik języka greckiego oparty na tekstach autorów klasycznych i Nowego Testamentu*, Pallottinum, Poznań 1960.

⁸ M. Mikuła, Ἐλληνιστὶ γινώσκεις; *Podręcznik do nauki greki chrześcijańskiej*, Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa, Warszawa 2013.

tury antycznej Grecji i tworzących podwaliny humanistycznej myśli europejskiej, z drugiej – zaobserwowanie podobieństw i różnic językowych i ideowych między literaturą biblijną i klasyczną.

Niezwykle użyteczne ćwiczenia do każdej jednostki lekcyjnej opracował ks. Krzysztof Siwek. Obejmują one przede wszystkim sprawdzian opanowania wyłożonych form gramatycznych oraz zdolności translacyjnych. Jedynym mankamentem jest brak ćwiczeń zalecających przekład zdań z języka polskiego na grecki. Z własnej praktyki wiem, że właśnie ten kierunek przekładu, chociaż trudniejszy, najlepiej utrwała formy gramatyczne, a przede wszystkim nowe słownictwo.

Zasadniczą część podręcznika uzupełniają bardzo przydatne aneksy: szczegółowe omówienie przyimków z przykładami ilustrującymi zasady ich stosowania, słownik podstawowych terminów greckich umożliwiający lekturę tekstów zawartych w książce oraz indeks analityczny, pozwalający szybko odnaleźć w podręczniku omówienie konkretnej kwestii gramatycznej.

Doskonale przygotowany przez Autora tekst książki został wydrukowany bezbłędnie, z zastosowaniem prostej, przyjaznej dla czytelnika czcionki greckiej, co w przypadku podręcznika akademickiego ma istotne znaczenie. Polska dydaktyka otrzymuje znakomity podręcznik umożliwiający studentom teologii poznanie podstaw języka greckiego biblijnego i klasycznego. Stanowi on pierwszy tom większej serii wydawniczej zatytułowanej *Lingua sacra*, mającej na celu dostarczenie odpowiednich narzędzi do właściwego posługiwania się tekstami napisanymi w językach biblijnych: hebrajskim, aramejskim i greckim. Pozostaje żywić nadzieję, że redaktorowi serii, ks. Krzysztofowi Siwkowi, wystarczy sił do realizacji projektu, a następne tomy będą prezentować równie wysoki poziom.

ARGUMENTUM

Censura enchiridii Stanislai Kalinkowski ad usum theologiae studiosorum praeparati, cui titulus est Ἑλληνιστὶ εἰδέναι.